

Prunus ‘Kornicensis’ i *Prunus* ‘Hillieri’, siostrzane formy wiśni ozdobnych?

Prunus ‘Kornicensis’ and *Prunus* ‘Hillieri’, two sister forms of ornamental cherry?

JERZY ZIELIŃSKI¹, JAKUB DOLATOWSKI²

¹Polska Akademia Nauk, Instytut Dendrologii
Institute of Dendrology, Polish Academy of Sciences, ul. Parkowa 5, 62-035 Kórnik, Poland
e-mail: jeziel@man.poznan.pl

²Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach
Arboretum and Department of Physiography in Bolestraszyce
Bolestraszyce 130, 37-700 Przemyśl, skr. poczt. 471, Poland

Received: 17th June 2013, Accepted 10th August 2013

ABSTRACT: The authors describe the morphological features and history of origin of a very ornamental but little known cherry – *Prunus* ‘Kornicensis’. It was raised in the 1930’s at the Kórnik Arboretum, Poland, and described in 1958 as *Cerasus* ×*hillieri* f. *kornicensis*. It is very similar to the more frequently cultivated *Prunus* ‘Hillieri’ which originated more or less at the same time at The Hillier Nurseries in Winchester, England. Both cherries are cultivated in Poland, but they have never been compared to determine how they differ from each other. A detailed comparison of *Prunus* ‘Kornicensis’ and *Prunus* ‘Hillieri’ has shown that they differ sufficiently to be recognized as two different cultivars. *Prunus* ‘Kornicensis’ has somewhat smaller petals which are 13–14 mm long and 11–13 mm wide, while in *Prunus* ‘Hillieri’ they are 17–18 mm long and 13–15 mm wide. A few days after opening, flowers of both cultivars gradually change their colour from pale pink or almost white to pink-purple or purple. This change in colour, especially at the base of the petals, is more intensive in *Prunus* ‘Kornicensis’. Documentation concerning the origin of the cultivar bred in Kórnik does not exist, but it is very probable that this cherry has been grown from seeds of *P. yedoensis* obtained in 1930 from the Arnold Arboretum. Some seedlings received from these seeds appeared to be hybrids between the above species and *P. sargentii*. The plant selected as *Prunus* ‘Kornicensis’ resembles the latter species by sharply serrate acuminate leaves, coppery-green when young, and by pink-purple petals and stamens at the end of flowering. The very similar *Prunus* ‘Hillieri’ has been grown from seed of the same origin, so it is not impossible, that both cultivars are sister forms of the same hybrid.

Prunus ‘Kornicensis’ [*Cerasus* ×*hillieri* f. *kornicensis* Browicz & Bugała, Arboretum Kórnickie 3: 80 (1958), nom. illeg.]

Broad, densely branched tree up to 4 m. Young stems flushed, glabrous. Flower buds ovate, brown, glabrous. Leaves 8–12 cm long, 4–6 broad, broadly elliptic, elliptic to obovate, rounded to broadly cuneate at base, abruptly long-acuminate at the apex, sparsely hairy on the veins, sharply, usually simply to doubly serrate, teeth 3–4 mm deep, gland-tipped. Petioles 15–18 mm long, patent-hairy, flushed, with (1–)2 large glands at the base of blade or slightly above. Young, developing leaves coppery-green, visible at the beginning of flowering, dark green above, dull green or glistening beneath when mature. Stipules narrow, deeply incised. Flowers 2–4 in umbels on very short peduncles. Pedicels 20–25 mm long, glabrous or rarely with single, patent hairs, green. Bracts 6–7 mm long, broadly spatulate, incised-serrate, persistent. Calyx tubular, glabrous, flushed, sepals serrate, suffused with red. Petals 13–14 mm long, 11–13 mm wide, broadly elliptic-ovate to suborbicular, roundish to shallowly retuse at the apex, with very short nail, pale pink in buds, almost white after opening, later changing gradually to pink, especially at the base, where a purplish spot is formed. Styles glabrous. Fruit subspherical, ca 8 mm long, black when mature, bitter-sweet.

Key words: cultivars, Kórnik Arboretum, morphology, ornamental trees

Wstęp

W obrębie niezwykle bogatej i zróżnicowanej morfologicznie rodziny Rosaceae jedną z grup stosunkowo łatwych do wyróżnienia tworzą m.in. wiśnie, śliwy, migdały i czerechy, charakteryzujące się twardym, zdrewniałym endokarpem, popularnie nazywanym pestką. W niektórych rejonach, na przykład w Europie, powyższe rodzaje są dość łatwe do rozróżnienia, zwłaszcza po owocach, toteż często zalicza się je do odrębnych rodzajów, odpowiednio *Amygdalus* L., *Cerasus* DuRoi, *Padus* Mill. i *Prunus* L. *sensu stricto*. Podziały te jednak zawodzą przy szerszych, całościowych analizach taksonomicznych, dlatego też gatunki należące do tych taksonów rozpatruje się najczęściej jako podrodzaje w obrębie szeroko, *sensu lato*, rozumianego rodzaju *Prunus* L.

Gatunki rodzaju *Prunus*, a zwłaszcza te z podrodzaju *Cerasus*, czyli wiśnie i czereśnie, należą do najbardziej lubianych roślin ozdobnych. Niemal wszystkie są wyjątkowo piękne w czasie kwitnienia, a przy tym wiele z nich ma smaczne owoce. Liczne wiśnie i czereśnie uprawne to przypadkowe mutacje, spontaniczne mieszańce lub efekt celowo prowadzonej hybrydyzacji. Większość ich odmian uprawnych została wyselekcjonowana na Dalekim Wschodzie, zwłaszcza w Japonii i w Chinach, gdzie dziko rosnące gatunki z podrodzaju *Cerasus* są szczególnie licznie reprezentowane, a uprawa ozdobnych wiśni ma tysiące lat tradycji (Kuitert, Peterse 1999). Odmiany uprawne wiśni uzyskane poza krajami wschodniej Azji są stosunkowo nieliczne, a z polskich kultywarów można tu jedynie wymienić mało znane i zapomniane: *Prunus cerasus* 'Breviramula', *P. cerasus* 'Columnaris', *P. fruticosa* 'Variegata', a także wiśnię kórnicką, opisaną w 1958 roku pod nazwą „*Cerasus* × *Hillieri* f. *kornicensis*” (Browicz, Bugała 1958, Dolatowski 1999). Ta ostatnia, wyjątkowo efektowna w czasie kwitnienia (ryc. 1), jest od lat prezentowana jako niezwykle wartościowy efekt kórnickiej hodowli (Bugała 1979, 1991, 2000), od dawna jest też mnożona i rozprowadzana przez Szkołki Kórnickie, a od lat 90-tych ubiegłego wieku także firmy szkółkarskie Marka Mędrzyckiego oraz Joanny i Bronisława Szmitów.

Ryc. 1. *Prunus* 'Kornicensis' w pełni kwitnienia (fot. D. Tomaszewski).

Fig. 1. *Prunus* 'Kornicensis' at the height of bloom (photo D. Tomaszewski).

Pochodzenie wiśni kórnickiej jest dość trudne do wyjaśnienia. Informacja o roślinach, na podstawie których została ona opisana, pojawia się po raz pierwszy w 1955 roku w opracowaniu Białoboka „Wiśnie ozdobne w Arboretum Kórnickim”. Autor omawia w nim gatunki i kultywary wiśni, które zostały wysadzone w arboretum w latach trzydziestych ubiegłego stulecia przez ówczesnego dyrektora Ogrodów Kórnickich, Antoniego Wróblewskiego. Wśród roślin, które przetrwały okres wojny i trudny dla kolekcji roślinnych Arboretum okres tużpowojenny, wymienia Białobok również kilka siewek wiśni wyhodowanych przez Wróblewskiego. Nie wiadomo, w jaki sposób zostały uzyskane, odnotowano je jedynie w książkach-wykazach kwater szkółkarskich. O jednej z nich autor artykułu pisze: „Najbardziej efektowna jest siewka XXA-2 (krzyżówka *C. incisa* × *sargentii*)”; podaje też jej krótki opis, po czym dodaje: „Odmiana ta posiada cenne wartości ozdobne. Ze względu na swój pokrój może być stosowana pojedynczo w parkach lub mniejszych ogrodach przydomowych”. W tym samym artykule jest również zdjęcie tej rzeczywiście efektownej rośliny. Wykazy kwater szkółkarskich zaginęły, nie wiadomo więc, pod jaką nazwą figurowała w nich opisywana siewka.

Siewka XXA-2, jako nowy dla nauki takson, „*Cerasus* × *Hillieri* f. *kornicensis*”, opisana została przez Browicza i Bugałę w 1958 roku. Zamieszczamy jej oryginalny opis łaciński (wykrzyknikiem zaznaczamy defekt tekstu), ponieważ będziemy nawiązywać do niego w dalszej części tego artykułu:

„Arbor ad 3 m alta, ovali habitu. Turiones glabræ, rufopurpurascens. Folia elliptica, ad apice longe acuminata, ab petiolulis subtundata vel cuneata, transverse, longe [!] rachis pilosa, 5–12 cm longa, 3–6 cm lata. Margines foliarum acuto atque valde biserrati. Petioluli pilosi. Flores pallido rosei 3 cm alti, 1–4 in fasciculis. Pedicellus et calyx rubescens. Fructi atropurpurei maiores quam fructi *Cerasus incisa*”.

Autorzy artykułu powtarzają informację podaną wcześniej przez Białoboka (1955), że jest to „mieszaniec *C. incisa* × *C. sargentii*, otrzymany przez Wróblewskiego w latach trzydziestych”. Piszą dalej, że „W Arboretum Kórnickim rosną obecnie dwa drzewka tego mieszańca mierzące około 3 m wysokości”. Podobnie jak Białobok uważają, że jest to jedna z najwartościowszych wiśni ozdobnych, jakie można uprawiać w naszym kraju. Czytając pochlebne uwagi o wiśni kórnickiej można się dziwić, dlaczego opisano ją w randze formy *Prunus* × *Hillieri*, o której

Białobok w swym artykule nie wspomina, a także dlaczego nie podano, czym nowa forma różni się od „typu” *P. ×hillieri*. Można jedynie przypuszczać, że sama wiśnia Hilliera nie była jeszcze wówczas znana Browiczowi i Bugale.

Wydaje się bardzo prawdopodobne, że decyzję o nadaniu wiśni kórnickiej takiej a nie innej rangi taksonomicznej można wiązać z wizytą S. Białoboka w Arboretum Waszyngtona w Seattle, w Stanach Zjednoczonych, wiosną 1956 roku. Zwrócił on uwagę na rosnący tam, niewielki i młody, ale już kwitnący okaz *Prunus ×hillieri*, bliźniaczo podobny do opisywanej przez niego wyjątkowej siewki kórnickiej XXA-2 (Białobok 1955). O zainteresowaniu S. Białoboka wiśnią z Waszyngtonu świadczy fakt, że po powrocie do Kórnicka zwrócił się do amerykańskich botaników z prośbą o przysłanie fotografii tego drzewka, i takie zdjęcie, zrobione przez tamtejszego fotografa, trafiło do Kórnicka (ryc. 2). Na odwrocie fotografii drugi z autorów, w którego zbiorach znajduje się obecnie to zdjęcie, odnotował swoimi słowami opinię S. Białoboka na temat sfotografowanego okazu *P. ×hillieri*: „ma być ± ident.[yczna] z *Prunus* 'Kórnicensis'”.

Ryc. 2. Młody okaz *Prunus* 'Hillieri' w Arboretum Waszyngtona w Seattle, sfotografowany w 1956 roku przez miejscowego fotografa Dona Ronmarka na prośbę S. Białoboka (szczegóły w tekście). Publikowane za zgodą kierownictwa Arboretum.

Fig. 2. Young specimen of *Prunus* 'Hillieri' at the Washington Park Arboretum, Seattle, photographed in 1956 by Don Ronmark at the request of S. Białobok (details in the text). Published by permission of the Washington Park Arboretum authorities.

Wszystko wskazuje na to, że w Kórniku noszono się z zamiarem opisanego nowej wiśni, odkrycie więc niezwykłego podobieństwa wybranego okazu do *Prunus ×hillieri* było dla dendrologów kórnickich niewątpliwie sporym rozczarowaniem. Bez możliwości bezpośredniego porównania nie było jednak podstaw do stwierdzenia, czy siew-

ka XXA-2 jest pod każdym względem identyczna z wiśnią Hilliera. Nie zrezygnowano zatem z opublikowania nowego taksonu, ale nadano mu najniższą możliwą rangę – formy botanicznej (*Cerasus ×hillieri* f. *kórnicensis*), zakładając zapewne, że skoro wiśnia z Kórnicka i wiśnia z Winchester powstały niezależnie od siebie, to muszą się przecież czymś różnić.

W 1958 roku młode rośliny typowej *Prunus ×hillieri* zostały sprowadzone do Kórnicka ze szkółek Hilliera w Winchester w Anglii, a więc z miejsca, w którym tę wiśnię wyhodowano i opisano. W tym samym roku opublikowano i opis wiśni kórnickiej (Browicz, Bugała 1958), ale i od tej pory, od samego początku, problemu podobieństwa obu taksonów w ogóle nie poruszano. Można wręcz odnieść wrażenie, że po sprowadzeniu *P. ×hillieri* do Kórnicka nie porównywano bezpośrednio kórnickiej formy z „typem” z Winchester, a już z pewnością niczego na ten temat nie opublikowano. W swoich „dendrologiach” Bugała (1979, 1991, 2000) wspomina tylko krótko o *P. ×hillieri* (jako *Cerasus ×hillieri*), poświęcając główną uwagę wiśni kórnickiej. Podawany przez niego opis jest tłumaczeniem diagnozy łacińskiej z oryginalnego artykułu (Browicz, Bugała l.c.). Jedyna zmiana, wynikająca zapewne z pomyłki, polega na tym, że łacińskie słowo *rubescens* (= czerwieniejący, kolor wpadający w czerwony) w wyrażeniu „*pedicellus et calyx rubescens*” odczytał Bugała jako *pubescens* (= owłosiony) i w efekcie w polskim opisie zamiast *szypułki i kielich czerwieniejące* dał: *kielichy i szypułki owłosione*. Opis kórnickiej formy (jako *Prunus ×hillieri* 'Kórnicensis'), z powyższym *lapsus linguae*, znajdujemy u Krüssmana (1978). O ile nam wiadomo, poza podręcznikiem Krüssmana wiśnia kórnicka nie była wymieniana w pozakrajowej literaturze dendrologicznej. Brak jej również w ostatnim wydaniu „List of Names of Woody Plants” (Hoffman 2010).

Cel i metody

Prunus ×hillieri i *P. ×hillieri* f. *kórnicensis* figurują w „Wykazie drzew i krzewów Arboretum Kórnickiego” (Bojarczuk, Bojarczuk 1973; wśród gatunków *Cerasus*) i w zestawie taksonów polskich kolekcji dendrologicznych (Nowak 1999), i obie, jak wcześniej wspomniano, są rozmnażane i rozprowadzane przez Szkołki Kórnickie. W Arboretum Kórnickim wiśnie te reprezentowane są obecnie przez duże, obficie kwitnące drzewa, które przyciągają uwagę odwiedzających park. Z dokumentacji wiadomo, gdzie które wiśnie rosną, lecz z wyglądu wiśnie kórnickie wydają się być w ramach tej kolekcji – nie do odróżnienia. Próba znalezienia ewentualnych cech, które by ją wyróżniały, wydaje się więc w pełni uzasadniona.

Za wzorzec morfologiczny *Prunus ×hillieri* posłużyły nam trzy identyczne okazy tej wiśni rosnące obok siebie na 32 sekcji Arboretum Kórnickiego (ryc. 3) oraz materiały zielnikowe zebrane w Hillier's Gardens w Anglii, przesłane nam przez Davida Jewella. Z wyborem typu morfologicznego *P. × hillieri* f. *kornicensis* był jednak pewien problem, gdyż pod powyższą nazwą i pod tym samym numerem (nr inw. 10179) rośnie w Arboretum Kórnickim kilka różniących się, zwłaszcza liśćmi, okazów. Za wzorzec wiśni kórnickiej

Ryc. 3. Stare okazy *Prunus* 'Hillieri' w Arboretum Kórnickim sprowadzone w 1958 roku w postaci zrzadów ze szkółek Hilliera w Winchester w Anglii; widoczna silnie zgrubiała podkładka *P. avium* (fot. J. Zieliński).

Fig. 3. Old individuals of *Prunus* 'Hillieri' obtained in 1958 in the form of scions from Hillier's nurseries in Winchester, England; strongly thickened rootstock of *P. avium* visible (photo J. Zieliński).

zdecydowaliśmy się wybrać okaz rosnący na południowo-wschodnim narożniku sekcji 37, uważany za typowy przez W. Bugałę, który był przecież autorem opisu tej wiśni. Obecnie jest to stare drzewo z odroślami wokół pnia (ryc. 4). Nie wykluczone, że jest to właśnie siewka XXA-2, której fotografia wykonana przez Bugałę została zamieszczona w publikacji Białoboka (1955). Uzyskane przez okulizację „potomstwo” drzewa rośnie na terenie kilku innych sekcji Arboretum.

Porównując cechy obu taksonów sprawdzaliśmy również stare drzewa rosnące pod tą ostatnią nazwą poza Kórnikami, a mianowicie w Ogrodzie Botanicznym UAM w Poznaniu, Ogrodzie Dendrologicznym Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, a także okazy w Ogrodzie Botanicznym PAN w Powsinie. Analizowaliśmy rośliny w stanie bezlistnym (pędy i pączki) oraz w kolejnych stadiach ich rozwoju, zwłaszcza w okresie kwitnienia – wielkość, kształt płatków, ich barwę i jej zmiany w trakcie kwitnienia, a także budowę liści, listnienie i sposób jesiennego przebarwiania. Porównywane były również owoce, ich wielkość oraz smak.

Wyniki i dyskusja

Na pierwszy rzut oka wydaje się, że *Prunus* ×*hillieri* i *P.* ×*hillieri* f. *kornicensis* są rzeczywiście nie do odróżnienia, obie obficie, pięknie i równocześnie kwitną, mają podobne kwiaty, ich liście mają podobny kształt i rozmiary, a także podobnie przebarwiają się jesienią, na purpurowoczerwono. Zbliżone są również cechy ich pędów bezlistnych.

Wielokrotne obserwacje wszystkich okazów wiśni Hilliera i wiśni kórnickiej wykazały, iż wbrew pozorom nie są one identyczne. Różnią się one wprawdzie subtelnie, ale na tyle wystarczająco, że można je uznać za odrębne kultywary. Najbardziej uchwytne i wymierna różnica zaznacza się w wielkości płatków, które u pierwszego z tych taksonów są nieco większe (ryc. 5). U wiśni Hilliera mają one bowiem

Ryc. 4. Najstarszy okaz *Prunus* 'Kornicensis' w Arboretum w Kórniku – wzorzec wiśni kórnickiej (fot. D. Tomaszewski).

Fig. 4. The oldest specimen of *Prunus* 'Kornicensis' at the Kórnik Arboretum – the standard of the Kórnik cherry (photo D. Tomaszewski).

długość 17–18 mm, a szerokość 13–15 mm, podczas gdy długość płatków wiśni kórnickiej wynosi 13–14 mm, a szerokość 11–13 mm. Inna łatwa do zauważenia różnica wiąże się ze zmianą barwy kwiatów w miarę kwitnienia. Po 2–3 dniach od momentu otwarcia się kwiatów płatki i nitki pręcików zaczynają zmieniać swą barwę z niemal białej na różową. Ten proces rozpoczyna się od nasady płatków i pręcików. U wiśni kórnickiej płatki zabarwiają się bardziej intensywnie i proces ten przebiega stosunkowo równomiernie w większości kwiatów. W krótkim czasie niemal wszystkie miały wyraźnie ciemnoróżowo zabarwione nasady płatków i pręcików (ryc. 6), natomiast u wiśni Hilliera ten charakterystyczny sposób przebarwiania się płatków był nie tak rów-

Ryc. 5. Płatki *Prunus* 'Kornicensis' (A) i *Prunus* 'Hillieri' (B), podziałka = 2cm (fot. D. Tomaszewski).

Fig. 5. Petals of *Prunus* 'Kornicensis' (A) and *Prunus* 'Hillieri' (B), scale bar = 2 cm (photo D. Tomaszewski).

Ryc. 6. Kwiaty *Prunus* 'Kornicensis' – białe lub jasnoróżowe na początku kwitnienia, wyraźnie z czasem ciemnieją, zwłaszcza u nasady (fot. D. Tomaszewski).

Fig. 6. Flowers of *Prunus* 'Kornicensis' – white or pale pink at the beginning of bloom, become distinctly darker with time, especially at the base (photo D. Tomaszewski).

nomierny, a przy tym – mniej intensywny. Nieco odmienny wygląd obu wiśni w trakcie kwitnienia związany jest również z pojawianiem się liści. U *P. ×hillieri* f. *kornicensis* młode, rozwijające się liście, zabarwione na miedzianozielono, stają się widoczne kilka dni wcześniej niż u typowej *P. ×hillieri*. Ma ona ponadto nieco mniejsze owoce i pestki (ryc. 7).

Interesujące informacje, które mogą pomóc w wyjaśnieniu pochodzenia wiśni Hilliera oraz wiśni kórnickiej, znajdujemy w artykule Andersona i Rehdera (1935). Pierwszy z cytowanych autorów opisuje nowego mieszańca *P. ×juddii*, powstałego w 1914 roku w Arboretum Arnolda jako siew-

ka *P. sargentii*. Anderson przypuszcza, że najprawdopodobniej drugim rodzicem tego mieszańca jest rosnąca tuż obok drzewa matecznego – *P. yedoensis* Matsum. Czytamy tu również, że „Mr. Edwin L. Hillier of the West Hill Nurseries, Winchester, England, writes me that he has obtained similar hybrids from seed sent him from the Arnold Arboretum. Since seed of both *Prunus yedoensis* and *P. sargentii* have been distributed very widely for a number of years by the Arnold Arboretum, it is quite possible that the hybrid may have turned up in a number of nurseries and gardens” (podkreślenie J.Z. & J.D.).

Ryc. 7. Pestki *Prunus* 'Hillieri' (A) i *Prunus* 'Kornicensis' (B), podziałka = 2 cm (fot. J. Zieliński).
 Fig. 7. Stones of *Prunus* 'Hillieri' (A) and *Prunus* 'Kornicensis' (B), scale bar = 2 cm (photo J. Zieliński).

Ryc. 8. *Prunus sargentii* Rehder – jeden z gatunków rodzicielskich *Prunus* 'Hillieri' i *Prunus* 'Kornicensis' (fot. E. Jerzak).

Fig. 8. *Prunus sargentii* Rehder – one of the parent species of *Prunus* 'Hillieri' and *Prunus* 'Kornicensis' (photo E. Jerzak).

Z powyższego wynika, że wiśnia Hilliera, wyhodowana w Winchester w Anglii, mogła wyrosnąć z „mieszanych” nasion pochodzących z Arboretum Arnolda. Według Beana (1976) jest ona mieszańcem z kręgu *Prunus* \times *juddii* (*P. sargentii* \times *P. yedoensis*). W Winchester początkowo nie utożsamiano jej jednak z tym taksonem, trwając w przekonaniu, że drugim rodzicem wiśni Hilliera jest nie *P. yedoensis*, ale *P. incisa* Thunb., i w związku z tym z początku w pracach z Winchester, na przykład w „Hilliers' Manual” (1971), figurowała konsekwentnie jako *P. \times hillieri*. Potem jednak i w Winchester przeważało inne spojrzenie na wiśnie

Hilliera, które już nie wiązało jej z *P. incisa*. Dla przykładu w jednym z kolejnych wydań tegoż samego, hillierowskiego podręcznika z 2002 r. (Hillier, Coombes 2002) mamy już *Prunus* 'Hillieri' z takim opisem: „A hybrid of *P. sargentii* raised in our nurseries before 1928 [...] The other parent species was possibly *P. \times yedoensis*”.

Zgodnie z kodeksem nomenklatury botanicznej (Mc Neill i in. 2006) nazwa *P. \times hillieri*, choć wcześniejsza od *P. \times juddii*, nie jest uprawniona, gdyż opublikowana została bez obowiązującego jeszcze do niedawna opisu łacińskiego i bez wskazania okazu typowego. Formalnie może więc

funkcjonować w sposób poprawny jedynie jako kultywar – *Prunus* 'Hillieri'. Takie właśnie traktowanie proponuje Bean (1976), który uważa, że wiśnia ta – oraz *Prunus* 'Spire' (*P. ×hillieri* 'Spire') – to siostrzane formy, wyhodowane jednocześnie w Winchester, z tej samej partii nasion otrzymanych przez te szkółki z Arboretum Arnolda. W związku z tym, że nazwa *Prunus ×hillieri* jest nieuprawniona, nieuprawnione jest również używanie nazwy *P. ×hillieri* f. *kornicensis* (McNeill i in. 2006). Wiśnia wyhodowana w Kórniku jest przy tym typową odmianą uprawną i jej nazwa może być zapisywana tylko jako *Prunus* 'Kornicensis'.

W wymienionym wcześniej artykule o kórnickich wiśniach Białobok (1955) stwierdza, że bogata kolekcja taksonów *Prunus* w Arboretum Kórnickim, to efekt szczególnych zainteresowań A. Wróblewskiego tym rodzajem. Wróblewski rozpoczął swą działalność w Kórniku w roku 1926 (Dolatowski 1999), a już dziesięć lat później pisał: „Obecnie dzięki dr. E. H. Wilsonowi, udało się nam zgromadzić w Ogrodach Kórnickich, przez otrzymane z Arboretum Arnolda zrazy, około 25 gatunków i odmian [...], posiadają i tę jeszcze zaletę, że bardzo prędko, po ich rozmnożeniu, a szczególnie sposobem szczepienia – zakwitają” (Wróblewski 1936b). Z zachowanych ksiąg inwentarzowych (Inwentarz...1926–1977, Ogrody Kórnickie. Park [b.d.], Ogrody Kórnickie. Park i Arboretum [b.d.], Wróblewski [b.d.]) wynika, że wszystkie taksony wiśni, które mogą być brane pod uwagę jako domniemani rodzice *Prunus* 'Kornicensis', sprowadzono do Kórnika w postaci zrazów lub nasion dopiero w latach 1928–1930. Zrazy *P. incisa* uzyskano z Arboretum Arnolda w roku 1928, w roku 1930 z tego samego źródła otrzymano nasiona *P. yedoensis*, także w roku 1930 dotarły do Kórnika nasiona z Ogródu Botanicznego w Saporro, przesłane stamtąd pod nazwą *P. sargentii* (wyrosła z nich jednak nie *P. sargentii* a *P. serrulata* Lindl. var. *serrulata*; o nr. inw. 4046, jako *Cerasus sachalinensis* (Fr.Schmidt) Kom. et Klob.-Alis.). W kórnickich „Indices seminum” już w latach 1936–1937 oferowano nasiona tu-tejszych *P. incisa* i *P. yedoensis*, a w czasie okupacji, w roku 1941, w „Pflanzen-Tauschliste 1941” proponowano zrazy pierwszego z tych gatunków (Wróblewski 1936a, Wróblewski 1937, Gleisberg 1941).

Ze względu na brak dokładnej dokumentacji trudno z całą pewnością ustalić, czy nasiona, które dały początek *Prunus* 'Kornicensis', pochodziły z miejscowej kolekcji czy też spoza Kórnika. Wiosenna miedzianobrazowa barwa młodych liści, przebarwienie się kwiatów na różowo wskazują dość jednoznacznie, że, podobnie jak przypadku *Prunus* 'Hillieri', udział w powstaniu wiśni kórnickiej, jako jeden z gatunków rodzicielskich, miała niewątpliwie wiśnia Sargenta. *Prunus sargentii* nie sprowadzono z Arboretum Arnolda, ale stamtąd pochodziły wysiewane w Kórniku nasiona zebrane z *P. yedoensis*. Informacje przedstawione przez Andersona (Anderson, Rehder 1935) pozwalają przypuszczać, że część tych nasion mogła powstać w efekcie zapylenia pyłkiem rosnącej obok wiśni Sargenta. Zarówno Białobok (1955) jak Browicz i Bugała (1958) podają, że drugim rodzicem wiśni kórnickiej jest *P. incisa*; jak wspomniano wcześniej, gatunek ten z Arboretum Arnolda sprowadzono do Kórnika jedynie w postaci zrazów, które

niewątpliwie były oznaczone prawidłowo. Niewykluczne, że niedostępne obecnie informacje pozwolą kiedyś na dokładniejsze poznanie pochodzenia *Prunus* 'Hillieri' i *Prunus* 'Kornicensis', ale zgodnie ze współczesnym sposobem zapisu nazw kultywarowych nazwy obu wiśni i tak nie ulegną już zmianie (Brickel 2009). Reasumując, matką *Prunus* 'Hillieri' była *P. sargentii*, ale w przypadku *Prunus* 'Kornicensis' była to *P. yedoensis*.

Poniżej podajemy szczegółowy opis *Prunus* 'Kornicensis'. Od opisu podanego przez Browicza i Bugałą (1958) różni się on zasadniczo opisem barwy kwiatów. Autorzy ci piszą, że kwiaty tej wiśni są różowe, a w miarę przekwitania bledną. Nasze obserwacje wskazują, że zmiany barwy przebiegają w odwrotnym kierunku: niemal białe na początku, kwiaty w miarę postępu kwitnienia wyraźnie różowieją. Różowienie rozpoczyna się od pręcików i od nasady płatków. Ta bardzo wyraźna zmiana barwy płatków i pręcików to prawdopodobnie efekt ujawniania się u mieszańców cechy typowej dla *P. sargentii*, która ma kwiaty dość intensywnie różowe (ryc. 8). Owoce wiśni kórnickiej są po dojrzeniu czarne, a nie purpurowoczarne, jak podaje Bugała (1979, 1991, 2000).

Prunus 'Kornicensis' [*Cerasus ×hillieri* f. *kornicensis* Browicz & Bugała, Arboretum Kórnickie 3: 80 (1958) nom. illeg.]

Drzewo wysokości do 5 m, o szerokiej, gałęzistej koronie. Pączki kwiatowe jajowate, brązowe, nagie. Młode pędy purpurowo nabiegłe, nagie. Liście długości 8–12 cm, szerokości 4–5,5 cm, szerokoeliptyczne, eliptyczne, do odwrotnie jajowatych, u nasady zaokrąglone do szerokoklinowatych, na szczycie nagle długo zastrzone, z wierzchołkiem długości 22–23 mm, 1,5–2,5 razy dłuższym niż szerokim, bardzo skąpo, krótko, zwłaszcza na nerwach, owłosione, ostro, pojedynczo, podwójnie lub rzadziej wielokrotnie piłkowane; ząbki głębokie na 3–4 mm, za młodu z gruczołkiem na szczycie. Ogonki liściowe długości 15–18 mm, ± odstająco owłosione, purpurowo nabiegłe, z (1–)2 gruczołkami u nasady blaszki lub nieco powyżej. Młode rozwijające się liście miedzianozielono zabarwione, dobrze widoczne już na początku pełni kwitnienia, dojrzałe ciemnozielone z wierzchu, pod spodem matowe lub, w cieniu, połyskujące. Przylistki wąskie, głęboko powcinane, z gruczołkami na wierzchołkach kłap. Kwiaty po 2–4, w baldaszkach na krótkich (kilkumilimetrycznych) szypułach. Szypułki długości 20–25 mm, nagie, rzadko z pojedynczymi odstającymi włoskami, zielone. Przysadki szerokołatkowate, długości 5–7 mm, wecinano-ząbkowane, trwałe. Kielich rurkowaty, nagi, purpurowo zabarwiony, działki podobnie zabarwione, ząbkowane, ząbki z ostką na szczycie. Płatki długości 13–14 mm, szerokości 11–13 mm, szerokoeliptyczno-jajowate do okrągławych, na szczycie lekko wycięte lub zaokrąglone, u nasady z bardzo krótkim, ca 1-milimetrycznym paznokciem, z lekko wypukłymi żyłkami, w pączku nieco zaróżowione, po otwarciu prawie białe, później równomiernie, stopniowo przebarwiają się na różowo, zwłaszcza w pobliżu nasady, przez co powstaje tu wyraźna ciemnoróżowa plamka. Szyjki słupków nagie. Owoce kulistawe, długości 7–8 mm, czarne, słodkogorzkie.

Podziękowania

Dziękujemy serdecznie Panu Davidowi Jewellowi z Sir Harold Hillier Gardens w Anglii za przesłanie typowych okazów *Prunus* 'Hillieri', a Panu Piotrowi Krasińskiemu – za pomoc w uzyskaniu tych materiałów, Pani mgr Agnieszce Kościelak z Ogródu Botanicznego PAN w Warszawie-Powsinie jesteśmy wdzięczni za przesłanie okazów zielnikowych *Prunus* 'Kornicensis', Panu mgr. Bronisławowi J. Szmitowi za udostępnienie materiałów archiwalnych, Panu dr. Dominikowi Tomaszewskiemu za zdjęcia nr 1, 4, 5, 6, a Pani dr Ewie Jerzak za zdjęcie nr 8.

Literatura

- ANDERSON E., REHDER A. 1935. New hybrids from the Arnold Arboretum. *Journal of the Arnold Arboretum* 16: 358–363.
- BEAN W.J. 1976. *Trees and Shrubs Hardy in the British Isles*, 3 (N–Rh). 8th ed. M. Bean & J. Murray, London.
- BOJARCZUK K., BOJARCZUK T. 1973. Wykaz drzew i krzewów w Arboretum Kórnickim. Część III. (Callicarpa-Ostrya). *Arboretum Kórnickie* 18: 237–263.
- BIAŁOBOK S. 1955. Wiśnie ozdobne w Arboretum Kórnickim. *Arboretum Kórnickie* 1: 61–90.
- BRICKEL C.D., ALEXANDER C., DAVID J.C., HETTERSCHEID W.L.A., LESLIE A.C., MALECOT V., XIAOBAI JIN, CUBBEY J.J. 2009. *International Code of Nomenclature for Cultivated Plants*. 8th ed. *Scripta Horticulturae* 10: 1–184.
- BROWICZ K., BUGAŁA W. 1958. Nowe odmiany drzew i krzewów otrzymane przez A. Wróblewskiego. *Arboretum Kórnickie* 3: 71–98.
- BUGAŁA W. 1979. *Drzewa i krzewy dla terenów zieleni*, wyd. 1. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- BUGAŁA W. 1991. *Drzewa i krzewy dla terenów zieleni*, wyd. 2. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- BUGAŁA W. 2000. *Drzewa i krzewy*, wyd. 3. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- DOLATOWSKI J. 1999. *Polskie odmiany*. W: *Szkółkarstwo polskie, 1799–1999*. Dolatowski J. (red.). Związek Szkółkarzy Polskich i Stowarzyszenie Producentów Wysokiej Jakości Materiału Szkółkarskiego, Warszawa, ss. 149–186.
- GLEISBERG W. [w rzeczywistości: Wróblewski A.!] 1941. *Pflanzen-Tauschliste 1941 (Edelreiser, Sämlinge, Stecklinge)*. Reichsstiftung für Deutsche Ostforschung [...] Arbeitsstelle Kurnik, Posen.
- HILLIER J., COOMBES A. (wyd.) 2002. *The Hillier Manual of Trees & Shrubs*. David & Charles, Newton Abbot.
- Hilliers' *Manual of Trees and Shrubs*, 4th ed. 1971. David & Charles, Newton Abbot.
- HOFFMAN M.H.A. 2010. *List of Names of Woody Plants*. 8th rev. ed. *Praktijkonderzoek Plant & Omgeving*, Boskoop.
- Inwentarz Arboretum Kórnickiego, 1–3. 1926–1977. Rkps, zbiory J. Dolatowskiego, Policzna.
- KRÜSSMANN G. 1978. *Handbuch der Laubgehölze*, 3. 2 Auflage. Paul Parey, Berlin–Hamburg.
- KUITERT W., PETERSE A. 1999. *Japanese Flowering Cherries*. Timber Press, Portland.
- McNEILL J. i in. 2006. *International Code of Botanical Nomenclature (Vienna Code)*. *Regnum Vegetabile* 146: 1–568.
- NOWAK T. (red.) 1999. *Index Plantarum polskich kolekcji dendrologicznych*. *Prace Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego* 5(1): 17–305.
- Ogrody Kórnickie. Park [b.d.; lata 30-te XX w.]. Rkps, zbiory B. J. Szmita, Pęchcin.
- Ogrody Kórnickie. Park i Arboretum [b.d.; lata 30-te XX w.]. Rkps, zbiory B. J. Szmita, Pęchcin.
- WRÓBLEWSKI A. 1936a. *Catalogue des graines d'arbres et d'arbustes récoltées en 1936 et offertes en échange [VII]*. Fundacja Zakłady Kórnickie – Ogrody Kórnickie, Kórnik.
- WRÓBLEWSKI A. 1936b. *Wiśnie japońskie*. *Przegląd Ogródniczy* 19(6): 209–213.
- WRÓBLEWSKI A. 1937. *Catalogue des graines d'arbres et d'arbustes. Récoltées en 1937 et offertes en échange*. Fundacja Zakłady Kórnickie – Ogrody Kórnickie, Kórnik.
- WRÓBLEWSKI A. [b.d.]. *Stary inwentarz. Ważny*. Rkps, zbiory B.J. Szmita, Pęchcin.